

Računovodstvo ulaganja u trezorske i komercijalne zapise

U ovom članku donosimo prikaz knjigovodstvenog evidentiranja i vrednovanja trezorskih i komercijalnih zapisa, ovisno o kategoriji financijske imovine u kojoj su zapisi klasificirani.

Kristina Toth, dipl. oec.*, Zagreb

Trezorski zapis je kratkoročni utrživi financijski instrument s rokom dospjeća do jedne godine. U Hrvatskoj trezorske zapise izdaje Ministarstvo financija. Dužnički su instrumenti za održavanje likvidnosti. Smatraju se «nerizičnim» instrumentima, a sigurnost i umjereni prihod glavne su im karakteristike. Prodaju se uz diskont (popust) tako da im je cijena pri prodaji niža od nominalne, a po dospjeću isplaćuje se nominalna vrijednost upisana u zapisu.

Komercijalni zapis je financijski instrument novčanog tržišta čijom prodajom društva prikupljaju likvidna sredstva. Najduži rok dospjeća komercijalnih zapisa je godina dana. Izdavatelj komercijalnog zapisa može biti svaka pravna osoba. Kako ih ne izdaje država, nego društva vrlo različitog boniteta, manje je siguran instrument nego li je to trezorski zapis, tj. manja je sigurnost investitora. Također se prodaju uz diskont.

1. Klasifikacija zapisa kao kategorije financijske imovine

Trezorski i komercijalni zapisi su **financijska imovina**, što znači da ih prilikom ulaganja trebamo svrstati u jednu od četiri kategorije financijske imovine:

- 1) financijska imovina po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak,

* Kristina Toth, dipl. oec., ovl. interni revizor, Dodana vrijednost za računovodstveno-knjigovodstvene usluge i poslovno savjetovanje, Zagreb

- 2) zajmovi i potraživanja,
- 3) financijska imovina koja se drži do dospjeća ili
- 4) financijska imovina raspoloživa za prodaju.

Financijska imovina po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak je ona koja udovoljava jednom od sljedećih uvjeta:

- a) klasificirana je kao imovina namijenjena trgovanju;
- b) prilikom početnog priznavanja poduzetnik ju je svrstao u ovu skupinu.

Zajmovi i potraživanja su nederivativna financijska imovina s fiksnim ili odredivim plaćanjima koja ne kotiraju na aktivnom tržištu.

Financijska imovina koja se drži do dospjeća je nederivativna financijska imovina s fiksnim ili utvrdivim iznosom plaćanja i fiksnim dospjećem za koju poduzetnik ima pozitivnu namjeru i mogućnost držati je do dospjeća osim ulaganja koja udovoljavaju definiciji zajmova.

Financijska imovina raspoloživa za prodaju je sva ostala nederivativna financijska imovina.

Trezorske i komercijalne zapise, dok god ne kotiraju na aktivnom tržištu, moguće je klasificirati u bilo koju od gore navedenih kategorija ovisno o strategiji ulaganja.

Ovisno o kategoriji financijske imovine, knjigovodstveno evidentiranje i vrednovanje ulaganja biti će evidentirano kao što je prikazano u tablici:

Kategorija financijske imovine	Početno mjerenje	Naknadno mjerenje	Effekt naknadnog mjerenja
Financijska imovina po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak	po fer vrijednosti (trošku stjecanja) *transakcijski troškovi terete rashode razdoblja	po fer vrijednosti	kroz dobit ili gubitak ¹
Zajmovi i potraživanja	po fer vrijednosti (trošku stjecanja) uvećano za transakcijske troškove	po amortiziranom trošku primjenom metode efektivne kamatne stope	kroz dobit ili gubitak
Ulaganja koja se drže do dospelja	po fer vrijednosti (trošku stjecanja) uvećano za transakcijske troškove	po amortiziranom trošku primjenom metode efektivne kamatne stope	kroz dobit ili gubitak
Financijska imovina raspoloživa za prodaju	po fer vrijednosti (trošku stjecanja) uvećano za transakcijske troškove	po fer vrijednosti	kroz kapital/ostalu sveobuhvatnu dobit ²

Transakcijski troškovi su troškovi koji se izravno pripisuju kupnji, izdavanju ili prodaji financijske imovine. Kod početnog priznavanja društvo mjeri financijsku imovinu po njezinoj fer vrijednosti uvećano, u slučaju financijske imovine ili financijske obveze koja se ne vodi po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak, za transakcijske troškove koji su direktno povezani sa stjecanjem ili isporukom financijske imovine ili financijskih obveza.

Efektivna kamatna stopa je kamatna stopa koja diskontira procijenjene buduće novčane tokove kroz očekivani vijek trajanja financijskog instrumenta do neto knjigovodstvenog iznosa financijskog instrumenta. Izračun uključuje sve naknade i poene plaćene ili primljene između ugovornih strana koje čine sastavni dio efektivne kamatne stope, transakcijske troškove te sve ostale premije ili diskonte. Efektivna kamatna stopa iskazana je na godišnjoj ra-

zini i računa se koristeći dekurzivni obračun, primjenom složenog kamatnog računa. Pri diskontiranju budućih novčanih primitaka primjenjuje se broj dana iz uvjeta financijskog instrumenta, pri čemu je zadnji dan amortizacije jednak danu dospelja financijskog instrumenta.

2. Evidentiranje zapisa u portfelju po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak

Trezorske i komercijalne zapise koje ćemo klasificirati u kategoriju financijska imovina po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak su oni kojima planiramo trgovati u kraćem razdoblju ili jednostavno oni **za koje je fer tržišna cijena dostupna** te ih želimo prema njoj i vrednovati. Ukoliko fer tržišna cijena nije redovito dostupna odnosno tržište nije aktivno, što je trenutno slučaj na našem tržištu, društvo može koristiti vrednovanje uz primjenu efektivne kamatne stope. Međutim, prilikom svake transakcije s istim ili zapisom sličnih karakteristika, društvo takvom transakcijom kreira fer cijenu stoga je potrebno korigirati parametre prema kojoj se izračunava efektivna kamatna stopa. S obzirom da su trezorski i komercijalni zapisi kratkoročne vrijednosnice koje najčešće nemaju značajne oscilacije u cijeni tijekom razdoblja njihova trajanja, investitor uglavnom neće imati namjeru redovito trgovati s takvom vrijednosnicom kako bi u kratkom roku ostvario profit. Iz svih navedenih razloga, klasifikacija zapisa u portfelj financijske imovine po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak nije najbolji izbor.

Međutim, ukoliko se situacija na tržištu promijeni ili je investitor ipak odlučio klasificirati zapise u portfelj financijske imovine po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak, u nastavku donosimo primjere kako računovodstveno evidentirati i naknadno vrednovati navedene zapise.

¹ Dobit ili gubitak – priznat u Izvještaju o sveobuhvatnoj dobiti (do 31.12.2009. MRS 1 ga je nazivao Račun dobiti i gubitka).

² Prema MRS-u 1 ostala sveobuhvatna dobit uključuje dobitke ili gubitke proizašle iz ponovnog mjerenja financijske imovine raspoložive za prodaju. Iskazuje se u posebnom dijelu Izvještaja o sveobuhvatnoj dobiti (do 31.12.2009. u Izvještaju o promjenama glavnice).

Autori: prof. dr. sc. Ivan Koprić, Edmond Miletić, Sanda Pipunić, Alen Rajko, Ivana Vargašević

- Platni sustav i načela lokalne samouprave
- Zakon o plaćama u LP(R)S
- Proračunska ograničenja plaća
- Provedba Zakona u prijelaznom razdoblju i dinamika donošenja akata
- Otvorena pitanja radnih odnosa
- Prilozi – zakonski tekstovi

Primjer 1. Ulaganje u komercijalni zapis s redovito dostupnom fer cijenom na aktivnom tržištu

Društvo A je, dana 13.2.2010. godine, kupilo 100.000 kom. komercijalnih zapisa MGMA-M-027A po cijeni od 96,21% te navedenu financijsku imovinu klasificiralo u portfelj financijska imovina po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak. Transakcijski troškovi kupnje iznosili su 100,00 kn. Na izvještajni datum, dana 31.3.2010. javno objavljena fer tržišna cijena iznosi 97,00%. Dana 15.5.2010. godine, društvo A kupilo je na tržištu još 150.000 kom. komercijalnih zapisa MGMA-M-027A po cijeni 97,25%. Transakcijski troškovi iznosili su 150,00 kn. Dana 29.5.2010. društvo A je prodalo svih 250.000 kom. komercijalnih zapisa MGMA-M-027A po cijeni 98,00%. Transakcijski troškovi iznosili su 250,00 kn.

Knjiženje:

Red. br.	Opis	Iznos	Konto	
			Duguje	Potražuje
1	2	3	4	5
1.	13.2.2010. kupnja 100.000 kom. KZ - ulaganje u komercijalne zapise - transakcijski troškovi	96.210,00 100,00	1141 719	259 259
2.	31.3.2010. revalorizacija na izvještajni datum - ispravak vrijednosti KZ	790,00	119	771
3.	15.5.2010. kupnja 150.000 kom. KZ - ulaganje u komercijalne zapise - transakcijski troškovi	145.875,00 150,00	1141 719	259 259
4.	29.5.2010. prodaja 250.000 kom. KZ - ulaganje u komercijalne zapise - ispravak vrijednosti komercijalnih zapisa - potraživanje od prodaje KZ - realizirana dobit od prodaje KZ - transakcijski troškovi - nerealizirani rezultat postaje realizirani	242.085,00 790,00 245.000,00 2.125,00 250,00 790,00	 1207 719 771	1141 119 76719 259 76719

Primjer 2. Ulaganje u komercijalni zapis kada fer cijena nije dostupna – neaktivno tržište

Društvo B je, dana 15.4.2010. godine, kupilo 500.000 kom. komercijalnog zapisa KSIN-M-109A po cijeni od 96,00% te navedenu financijsku imovinu klasificiralo u portfelj financijska imovina po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak. Komercijalni zapis dostiže 04.03.2011. godine. Transakcijski troškovi kupnje iznosili su 500,00 kn. Za navedeni komercijalni zapis nije dostupna fer cijena na tržištu, stoga društvo B odlučuje vrednovati zapis prema efektivnoj kamatnoj stopi. Društvo B mjesečno priprema financijske izvještaje, stoga na 30.4.2010. godine revalorizira financijsku imovinu. Dana 5.5.2010. godine, društvo B kupilo je na tržištu još 100.000 kom. komercijalnih zapisa KSIN-M-109A po cijeni 96,50%. Transakcijski troškovi iznosili su 100,00 kn. Dana 15.05.2010. društvo B je prodalo 400.000 kom. komercijalnih zapisa KSIN-M-109A po cijeni 97,00%. Društvo B primjenjuje metodu prosječnih ponderiranih cijena prilikom prodaje financijske imovine. Transakcijski troškovi iznosili su 400,00 kn. Društvo B na dan 31.05.2010. godine ponovo revalorizira svoju financijsku imovinu.

Knjiženje:

Red. br.	Opis	Iznos	Konto	
			Duguje	Potražuje
1	2	3	4	5
1.	13.4.2010. kupnja 500.000 kom. KZ - ulaganje u komercijalne zapise - transakcijski troškovi	480.000,00 500,00	1141 719	259 259
2.	30.4.2010. revalorizacija na izvještajni datum - ispravak vrijednosti KZ	893,30	119	771
3.	5.5.2010. vrijednosno usklađenje prije promjene EKS - ispravak vrijednosti KZ	298,51	119	771
4.	5.5.2010. kupnja 100.000 kom. KZ - ulaganje u komercijalne zapise - transakcijski troškovi	96.500,00 100,00	1141 719	259 259
5.	15.5.2010. vrijednosno usklađenje prije promjene EKS - ispravak vrijednosti KZ	709,74	119	771
6.	15.5.2010. prodaja 400.000 kom. KZ - ulaganje u komercijalne zapise - ispravak vrijednosti komercijalnih zapisa - potraživanje od prodaje KZ - realizirana dobit od prodaje TZ - transakcijski troškovi - nerealizirani rezultat postaje realizirani	384.333,33 1.267,70 388.000,00 2.398,97 400,00 1.267,70	 1207 719 771	1141 119 76719 259 76719
7.	31.5.2010. revalorizacija na izvještajni datum - ispravak vrijednosti KZ	379,74	119	771

Objašnjenje:

Društvo B kupujući odnosno prodavajući komercijalni zapis u fer tržišnim uvjetima samo stvara fer cijenu prema kojoj svaki put mora korigirati efektivnu kamatnu stopu.

Postupak izračuna efektivne kamatne stope (EKS):

a) Izračun diskonta

Oznaka	Naziv vrijednosnog papira	KSIN-M-109A
a	Nominalni iznos	500.000,00
b	Cijena nabave	96,00%
c	Datum nabave	15.4.2010.
d	Datum dospijea	4.3.2011.
e	Transakcijski troškovi	500,00
f = (a x b/100)	Trošak nabave	480.000,00
g = a - f	Izračun diskonta	20.000,00

b) Izračun diskontne stope

h = g/a	Diskont/nominalni iznos	0,04
i = d - c	Broj dana do dospijea	323
j	Konvencija broja dana	365
k = j/i	Konvencija broja dana / Broj dana do dospijea	1,13003096
l = h x k	Diskontna stopa	0,045201238

EKS = 4,708466096% primjenjuje se do kupnje na dan 5.5.2010. godine kada imamo nove parametre za izračun EKS:

Parametri za izračun EKS	Iznos
Trošak nabave (knjig.vrij.)	577.691,81
Vrijednost po dospijeu	600.000,00
Datum kupnje	5.5.2010.
Datum dospijea	4.3.2011.

EKS = 4,6517714% te se primjenjuje do djelomične prodaje ostvarene dana 15.5.2010. godine kada imamo nove parametre za izračun EKS:

Parametri za izračun EKS	Iznos
Trošak nabave (knjig.vrij.)	192.800,52
Vrijednost po dospijeu	200.000,00
Datum kupnje	15.5.2010.
Datum dospijea	4.3.2011.

EKS = 4,6517694%

3. Evidentiranje i vrednovanje zapisa u portfelju raspoloživo za prodaju

Trezorske i komercijalne zapise s kojima ne želimo trgovati na kratki rok te koje želimo držati u portfelju kroz dulje vrijeme, ali nismo sigurni da li do kraja njihova dospijea, možemo klasificirati u portfelj financijske imovine raspoložive za prodaju. Kao i kod financijske imovine po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak, i u ovom portfelju zapise vrednujemo **po fer vrijednosti**. Jedinke razlike, u odnosu na knjiženja koja su prikazana kod financijske imovine po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak, su u tome što:

c) Izračun efektivne kamatne stope

m = l x j	Diskontna stopa x Konvencija broja dana	16,498465201
n = l x i	Diskontna stopa x Broj dana do dospijea	14,59999987
o = j - n	Konvencija broja dana - (Diskontna stopa x Broj dana do dospijea)	350,4
p = m/o x 100	Efektivna kamatna stopa	4,708466096%

d) Pripis kamate na datum mjerenja

r	Datum mjerenja	30.4.2010.
s = r - c	Datum mjerenja - datum nabave	15
t = l + (p/100)/j x (i-s)	EKS faktor na datum mjerenja	1,039731713
u = a/t	Vrijednost na datum mjerenja	480.893,29
v = u - f	Pripis kamate na datum mjerenja	893,29

Trošak nabave (knjigovodstvena vrijednost):

trošak nabave na 15.4.2010.	=	480.000,00
+ pripis kamate po EKS-u do 5.5.2010.	=	1.191,81
+ trošak nabave na 05.05.2010.	=	96.500,00
= UKUPNO	=	577.691,81

Trošak nabave (knjigovodstvena vrijednost):

trošak nabave na 15.4.2010.	=	480.000,00
+ pripis kamate po EKS-u do 5.5.2010.	=	1.191,81
+ trošak nabave na 5.5.2010.	=	96.500,00
+ pripis kamate po EKS-u za razdoblje od 06.5.2010. - 15.5.2010.	=	709,74
- Knjigovodstvena vrijednost prodaje na 15.5.2010.	=	385.601,03
= Ukupno:	=	192.800,52

- transakcijski troškovi ne ulaze u rashode razdoblja već se uključuju u trošak nabave,
- vrijednosno usklađenje se ne provodi kroz dobit ili gubitak, već kroz kapital.

4. Evidentiranje i vrednovanje zapisa u portfelju do dospijea

Ukoliko investitor planira **držati kupljene zapise do datuma njihova dospijea** i nikako ih ne želi prodati ranije, onda je klasificiranje takvih zapisa u portfelju financijske imovine do dospijea opravdano. Investitor

mora biti svjestan da ukoliko se ipak odluči na prodaju prije roka dospijea, slijedeće tri godine ne smije klasificirati niti jedan financijski instrument u portfelj financijske imovine do dospijea te svu preostalu imovinu koja se nalazi u portfelju do dospijea mora reklasificirati u portfelj financijske imovine raspoložive za prodaju. Iznimka postoji ukoliko se prodaje neznačajan iznos u odnosu na ukupan iznos ulaganja koja se drže do dospijea ili ukoliko se prodaje ili reklasificira ulaganje koje:

- je tako blizu datuma dospijea ili datuma poziva na prodaju financijske imovine (primjerice, manje od tri mjeseca do dospijea) da promjene tržišne kamatne stope ne bi imale značajan utjecaj na fer vrijednost financijske imovine,
- nastaje nakon što je investitor naplatio uglavnom svu originalnu glavicu financijske imovine kroz plan naplate ili avansno, ili
- se mogu povezati s izoliranim događajem izvan kontrole investitora, koji se ne ponavlja i koji investitor opravdano nije mogao predvidjeti.

Kod početnog ulaganja transakcijske troškove uključujemo u trošak nabave. Naknadno vrednovanje obavlja se metodom efektivne kamatne stope. Jednom izračunata efektivna kamatna stopa primjenjuje se za cijelo razdoblje pojedinog ulaganja.

5. Evidentiranje i vrednovanje zapisa u portfelju zajmova i potraživanja

Trezorske i komercijalne zapise možemo klasificirati u portfelj zajmova i potraživanja ukoliko njima ne namjeravamo trgovati na kratki rok i tako ostvarivati profit te ukoliko ti zapisi ne kotiraju na aktivnom tržištu. Računovodstveno praćenje bit će jednako kao i kod portfelja financijska imovina do dospijea. Zapisi klasificirani u portfelj zajmova i potraživanja mogu biti prodani prije roka dospijea bez ograničenja.

Primjer 3. Ulaganje u trezorski zapis klasificiran u portfelj do dospijea

Društvo D je, dana 13.4.2010. godine, na aukciji trezorskih zapisa kupilo 100.000 kom. RHMF-T-115A po cijeni od 96,21% te navedenu financijsku imovinu klasificiralo u portfelj financijska imovina do dospijea. Transakcijski troškovi kupnje iznosili su 100,00 kn. Datum izdanja je 15.4.2010. godine. Datum dospijea je 14.4.2010. godine. Društvo D mjesečno priprema financijske izvještaje, stoga na 30.4.2010. godine revalorizira financijsku imovinu. Dana 15.5.2010. godine, društvo D kupilo je na tržištu još 150.000 kom. trezorskih zapisa RHMF-T-115A po cijeni 97,25%. Društvo D na 31.5.2010. godine revalorizira financijsku imovinu.

Knjiženje:

Red. br.	Opis	Iznos	Konto	
			Duguje	Potražuje
1	2	3	4	5
1.	15.4.2010. kupnja 100.000 kom. TZ - ulaganje u trezorske zapise - transakcijski troškovi	96.210,00 100,00	1142 1142	259 259
2.	30.4.2010. revalorizacija na izvještajni datum - ispravak vrijednosti TZ	146,67	119	771
3.	15.5.2010. kupnja 150.000 kom. TZ - ulaganje u trezorske zapise - transakcijski troškovi	145.875,00 150,00	1142 1142	259 259
4.	31.5.2010. revalorizacija na izvještajni datum - ispravak vrijednosti TZ – ulaganje 15.4.2010. - ispravak vrijednosti TZ – ulaganje 15.5.2010.	304,55 185,61	119 119	771 771

Objašnjenje:

Prilikom kupnje trezorskih zapisa dana 15.04.2010. godine, društvo D izračunava EKS na temelju slijedećih podataka:

Parametri za izračun EKS	Iznos
Trošak nabave (knjig.vrij.)	96.310,00
Vrijednost po dospijeu	100.000,00
Datum kupnje	15.4.2010.
Datum dospijea	14.4.2011.

Trošak nabave = 100.000 kom. x 96,21% + 100,00 kn = 96.310,00 kn.

EKS = 3,8419036% - primjenjuje se do dospijea bez obzira na naknadne transakcije istom ili drugom imovinom sličnih karakteristika.

Također, prilikom kupnje trezorskih zapisa dana 15.05.2010. godine, društvo D izračunava EKS na temelju slijedećih podataka:

Parametri za izračun EKS	Iznos
Trošak nabave (knjig.vrij.)	146.025,00
Vrijednost po dospijeu	150.000,00
Datum kupnje	15.5.2010.
Datum dospijea	14.4.2011.

Trošak nabave = 150.000 kom. x 97,25% + 150,00 kn = 146.025,00 kn.

EKS = 2,97479002% - primjenjuje se do dospijea bez obzira na naknadne transakcije istom ili drugom imovinom sličnih karakteristika.

6. Zaključak

Vrednovanje trezorskih i komercijalnih zapisa je različito ovisno o portfelju financijske imovine u koji smo ih klasificirali. Prilikom odlučivanja u koji portfelj svrstati ulaganje, potrebno je razmisliti o strategiji ulaganja kako bi se pravilno odlučilo o prikladnosti portfelja. www.teb.hr